

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ และการถ่ายโอนอำนาจ

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

แนวคิดทฤษฎีและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทบาทและหน้าที่ของเทศบาลตำบลหมอนนาง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ และการถ่ายโอนอำนาจ

คำว่า กระจายอำนาจ (Decentralization) กับ การถ่ายโอนอำนาจ (Devolution) เป็นคำที่ใช้กันบ่อยมากในลักษณะที่ใช้แทนกันแต่ในความหมายที่แท้จริงมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ การกระจายอำนาจ หมายถึง การปรับให้อำนาจของส่วนกลางลดลงหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การวัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐกับส่วนต่าง ๆ ในสังคมใหม่ซึ่งทำให้ต้องมีการปรับบทบาทอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลในส่วนกลางใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในการกระจายอำนาจ สามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่ การกระจายทางการบริหาร (Administrative Decentralization) โดยการมอบอำนาจการตัดสินใจให้ภูมิภาค (จังหวัด อำเภอ ตำบล) มากขึ้นหรือแปลงอำนาจและหน้าที่บางประการไปให้ท้องถิ่นทำหรือที่เรียกว่า “การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ” หรือการที่รัฐให้ออกชนไปดำเนินการแทนรัฐในบางกิจกรรมหรือที่เรียกว่า “การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ” หรือตั้งองค์กรอิสระรับผิดชอบเฉพาะภารกิจนั้นแทน

ส่วนการถ่ายโอนอำนาจ หมายถึง การโอนย้ายอำนาจบางประการของส่วนกลางลงไปสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นได้มีอำนาจตัดสินใจดำเนินการในหน้าที่ที่รัฐมอบให้ท้องถิ่นทำอย่างเป็นอิสระ โดยที่ยังมีความสัมพันธ์กันอยู่มิได้แยกเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งอำนาจในที่นี้ครอบคลุมถึงอำนาจการตัดสินใจตามภารกิจที่ถ่ายโอนไปให้ท้องถิ่น อำนาจการบังคับบัญชาบุคลากรที่ถ่ายโอนไปให้ท้องถิ่นรวมตลอดถึงอำนาจในการจัดหาและบริหารทรัพยากรเป็นเงินรายได้ วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการกิจด้วย

ดังนั้น โดยความหมายของคำว่า การโอนอำนาจ หรือน่าจะตรงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมากที่สุด อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องการจะเน้นในที่นี้มากกว่านิยามของคำทั้งสองก็คือการกระจายอำนาจหรือการถ่ายโอนอำนาจสู่ท้องถิ่น ควรจะต้องครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

1. หน้าที่ที่จำเป็นและอยู่ในความสามารถของท้องถิ่นที่จะดำเนินการได้เอง
2. อำนาจการตัดสินใจดำเนินการตามหน้าที่ที่กระจายไปให้ท้องถิ่นดำเนินการโดยมีการแทรกแซงจากส่วนกลางน้อยที่สุด
3. ทรัพยากรการบริหาร (คน เงิน ความรู้) ต่อการบริหารงานของท้องถิ่นให้เพียงพอ
4. การถูกตรวจสอบ การบริหารงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องถูกกำกับดูแลจากรัฐในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติไว้ และถูกตรวจสอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้ปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นโดยส่วนรวมและมีความโปร่งใส
5. การสร้างความพร้อม เป็นหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเร่งการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรประชาชนในชุมชนท้องถิ่นให้สามารถกระทำตามบทบาทที่กำหนดในรัฐธรรมนูญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลิขิต ชีรเวทิน (2535, หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่าการกระจายอำนาจการปกครองมีความสำคัญในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยสรุปได้ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

1. การกระจายอำนาจเป็นรากแก้วของระบอบปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องด้วยประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยโครงสร้างส่วนบน คือ ระดับชาติ และโครงสร้างส่วนฐาน คือ ระดับท้องถิ่น การปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง คือ รากแก้วเป็นฐานเสริมสำคัญยิ่งของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2. การกระจายอำนาจมีความสำคัญในทางเศรษฐกิจและสังคม ในด้านการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยโครงสร้างการปกครองตนเองในลักษณะที่มีความอิสระพอสมควรซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการกระจายอำนาจ

และยังได้มีนักวิชาการหลายท่าน เช่น ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2526) ประหยัด หงส์ทองคำ (2526) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2539)

1. การกระจายอำนาจตามอาณาเขต หมายถึง การมอบอำนาจไปให้ท้องถิ่นจัดทำกิจการหรือบริหารสาธารณะภายในเขตท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่น มีอิสระบางประการในการปกครองตนเอง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น

2. การกระจายอำนาจตามกิจการ หมายถึง การมอบอำนาจให้องค์การสาธารณะจัดทำกิจกรรมประเภทหนึ่ง เพื่อให้มีอิสระในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับเทคนิคของงานนั้น เช่น การไฟฟ้า การประปา และการโทรศัพท์ เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในลักษณะการกระจายอำนาจนั้น อาจจะเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นหรือโดยการแต่งตั้งจากราชการส่วนกลางก็ได้สาระสำคัญของการกระจายอำนาจอยู่ที่ว่าท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองบางประการ โดยท้องถิ่นได้รับมอบอำนาจนี้จากส่วนกลาง การกระจายอำนาจนั้นนอกจากจะแบ่งเบาราชการของรัฐบาลโดยมอบอำนาจหน้าที่ที่รัฐบาลกลางจะต้องดำเนินการไปให้ท้องถิ่นจัดทำแล้วยังเป็นการลดอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลกลางในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ที่ได้รับมอบให้องค์การปกครองท้องถิ่นรับไปจัดทำด้วย

หลักการกระจายอำนาจ มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. มีความเป็นนิติบุคคล การกระจายอำนาจปกครองนั้น จะต้องมียุติการเป็นนิติบุคคลต่างจากองค์กรของรัฐบาลกลาง การมียุติการเป็นนิติบุคคลต่างหากนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของตน องค์กรเหล่านี้จะต้องมีงบประมาณ ทรัพย์สิน หนี้สิน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นของตนเอง

2. มีอำนาจอิสระในการบริหารงานเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของการกระจายอำนาจการปกครอง เพราะหากองค์กรนั้นไม่มีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องรอคำสั่งจากรัฐบาล

กลางอยู่เสมอ องค์การเช่นนี้ก็จะมิมีลักษณะไม่ผิดไปจากหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาค ซึ่งมีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐบาลกลางที่ประจำอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ

3. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเลือกผู้บริหารและผู้นำที่นิติบัญญัติ ซึ่งทำได้หลายระดับแล้วแต่ความสามารถและความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ เช่น ประชาชนบางคนอาจจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น เฉพาะการไปเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ขององค์การปกครองท้องถิ่นเท่านั้น แต่บางคนอาจมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการปกครองของท้องถิ่นมากกว่านั้น โดยการสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อให้มีโอกาสเข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นด้วยตนเองก็กระทำได้

4. มีงบประมาณของตนเอง องค์การปกครองท้องถิ่นต้องมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ด้วยตนเองรวมไปถึงการมีอำนาจในการบริหารงบประมาณที่ได้มานั้นด้วย ทำให้้องค์การปกครองท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดเก็บและบริหารรายได้ด้วยตนเองนี้เป็นการมอบอำนาจการตัดสินใจให้้องค์การปกครองท้องถิ่นทั้งหมดตั้งแต่การวางแผนปฏิบัติงาน การจัดเก็บรายได้ การบริหารและการบริการประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ

จากองค์ประกอบ 4 ประการ ของหลักการกระจายอำนาจตามที่กล่าวมานี้ หากองค์การปกครองท้องถิ่นหรือหน่วยงานส่วนท้องถิ่นมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ประการ และสามารถปฏิบัติงานโดยปราศจากการถูกควบคุมหรือแทรกแซงจากหน่วยงานในระดับที่สูงกว่าไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคแล้ว ย่อมจะเป็น้องค์การปกครองท้องถิ่นหรือหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่มีความสมบูรณ์และพร้อมจะปฏิบัติงานเพื่อท้องถิ่นของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้ก็ย่อมขึ้นอยู่กับส่วนประกอบอื่น ๆ ด้วยความสำเร็จของการกระจายอำนาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยภาคการเมืองภาคประชาชน และปัจจัยบริหารจัดการการกระจายอำนาจ อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและมีไหมมองแต่เพียงเฉพาะด้านดีของการกระจายอำนาจเท่านั้นในด้านลบของการกระจายอำนาจก็มีเช่นกัน หากไม่มีการวางแผนดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนที่เหมาะสมกับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อาจก่อให้เกิดผลเสีย หรือความเสียหายแก่บ้านเมืองได้ เช่น ผู้ที่มาบริหารงานท้องถิ่นมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมขาดความรู้ความสามารถในการบริหารงานท้องถิ่น

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาคมท้องถิ่น ในการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญพอ ๆ กับการถ่ายโอนงาน เงิน คน จากราชการส่วนกลาง

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น

ชวรงค์ ฉายะบุตร (2539) การปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นบนพื้นฐานการกระจายอำนาจ และอุดมการณ์ประชาธิปไตยซึ่งมุ่งเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการทางการเมืองและกิจกรรมการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง มีอำนาจอิสระในการ ปกครองตนเองและที่สำคัญก็คือ ประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่าง กว้างขวาง

กล่าวโดยสรุปความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่นคือ องค์กรทางการเมืองที่มี อำนาจในการตัดสินใจการบริหารงานโดยมีผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนในพื้นที่เพื่อ ตอบสนองความต้องการแก้ไขปัญหา และสร้างประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ที่องค์กรรับผิดชอบ ภายใต้กรอบนโยบายที่รัฐบาลวางไว้เหมาะสม

ลักษณะของการปกครองท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ

1. เป็นนิติบุคคล การเป็นนิติบุคคล การเป็นนิติบุคคลหมายถึง องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นแยกออกจากราชการบริหารส่วนกลาง มีทรัพย์สิน และมีเจ้าหน้าที่ของตนเอง มีคณะบริหาร ของตนเอง เพื่อดำเนินกิจการของท้องถิ่นได้ในขอบเขตที่สมควร วัตถุประสงค์สำคัญที่กำหนดให้ การปกครองท้องถิ่นต้องเป็นนิติบุคคลก็เพื่อที่จะให้สามารถดำเนินการด้านต่าง ๆ ได้อย่างเป็นอิสระ พอสมควรและมีความสามารถที่จะรับผิดชอบกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเป็นอิสระตาม กฎหมาย โดยสามารถที่จะก่อพันธะทางกฎหมาย เช่น ทำสัญญา เป็นหนี้ หรือทำนิติกรรมรูปอื่น ๆ ได้

2. ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการปกครองตนเอง ในการดำเนินกิจกรรมของการปกครอง ท้องถิ่นเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

คือ ประชาชนสามารถเข้าร่วมเลือกตัวแทนทำหน้าที่บริหารกิจการของท้องถิ่น หรือเข้าร่วมกำหนดนโยบาย ควบคุม หรือตรวจสอบการดำเนินการเองทั้งหมด โดยผ่านตัวแทน หรือโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามหากเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ แล้ว บทบาทของประชาชนก็จะลดน้อยลง ซึ่งจะทำให้การปกครองท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระมากขึ้น

3. มีอำนาจอิสระบางประการในการบริหารกิจการ อำนาจอิสระ หมายถึง อำนาจในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจดำเนินการภายในขอบเขตข้อบังคับของกฎหมายและในการบริหารงานบุคคลได้อย่างเป็นอิสระพอสมควร โดยหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้ทำหน้าที่แต่เพียงให้ข้อเสนอแนะอย่างเดียว แต่สามารถที่จะกำหนดนโยบายและตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมของตนได้ นอกจากนี้ยังต้องมีพนักงานซึ่งตนเองสามารถจัดการบริหาร โดยไม่ต้องรอฟังคำสั่งจากรัฐบาลกลางหรือหน่วยราชการจากส่วนกลางแต่อย่างใด

4. มีอำนาจในการจัดหาและใช้จ่ายอย่างเป็นอิสระ เมื่อหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการดำเนินการแล้วก็ต้องมีอิสระในการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานคือ มีแหล่งรายได้เป็นของตนเอง เช่น ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล สามารถจัดเก็บภาษีบางประเภทได้ รวมทั้งการหารายได้อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งนอกจากการจัดหารายได้เองแล้ว หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมียกฐานะเป็นของตนเอง โดยสามารถที่จะกำหนดรายจ่ายและตัดสินใจใช้จ่ายเงินภายในขอบเขตทรัพยากรที่มีอยู่ได้ คือมีสิทธิที่จะใช้จ่ายรายได้ที่ตนเองมีอย่างเสรีภายในขอบเขตอำนาจ

การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการเมือง จำเป็นที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญสำหรับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งหากประชาชนไม่ให้ความสนใจไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ระบบการปกครองท้องถิ่นก็จะไม่เกิดขึ้น และจะไม่เกิดประโยชน์ทางสิทธิทางการเมือง การพัฒนาการเมือง คือการระดมกำลังให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นสามารถแยกได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง นับเป็นสิ่งสำคัญและชัดเจนที่สุดในการมีส่วนร่วม

ทางการเมือง ซึ่งควบคุมตลอดกระบวนการเลือกตั้ง ได้แก่ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การดูแลไม่ให้เกิดการทุจริตในการลงคะแนนเสียง

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง แม้ว่าในท้องถิ่นไทยจะไม่มีมากและเห็นได้ชัดอย่างประเทศอื่น แต่หากการพัฒนาไปมากก็จะต้องมีรูปแบบดังกล่าว พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาศาสนาหลักในทางการเมือง การร่วมกิจกรรมพรรคการเมืองโดยตรง คือการสมัครเป็นสมาชิก สนับสนุนพรรคในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยึดมั่นในนโยบายของพรรคนั้น ร่วมทำงานให้กับพรรค

3. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของฝ่ายบริหารท้องถิ่นตามความเหมาะสม การอภิปราย การเขียนบทความผ่านสื่อมวลชน การปกครองท้องถิ่นอาจดำเนินการขอความเห็นจากประชาชนได้ ซึ่งเรียกว่าการรับฟังเสียงของประชาชน โดยการขอประชมติ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงตามสมควรแก่โอกาส

4. การมีส่วนร่วมโดยการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งเป็นการจำลองแบบเมืองในระดับชาติ แม้ว่าในระดับท้องถิ่นจะเกิดยากก็ตาม แต่ก็จำเป็นว่าเป็นการมีส่วนร่วมอีกแบบหนึ่ง คือการที่กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นคล้ายกัน รวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ต่อรองทางการเมือง

5. การมีส่วนร่วมโดยการแสดงออกของประชาชน เช่น การเดินขบวนประท้วง ถือได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีรูปแบบอื่น ๆ ก็อาจได้แก่ การเป็นพลเมือง การติดต่อผู้มีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ การยื่นหนังสือร้องทุกข์ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมอย่างไม่เป็นทางการ การให้ความรู้ข่าวสารทางการเมือง การปกป้องสิทธิทางการเมือง ก็จำเป็นว่าเป็นการเข้าร่วมทางการเมืองเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

ความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนตำบล

สภาตำบลได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกตามคำสั่ง กระทรวงมหาดไทยที่ 222/24991 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2499 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเปิดโอกาสให้ราษฎร ได้เข้ามามีส่วนร่วมบริหารงานของ

ตำบลและหมู่บ้าน อันจะนำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยจัดให้มีสภาตำบลและคณะกรรมการตำบลขึ้น และในปีเดียวกันได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 จัดตั้งหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล จำนวน 59 แห่ง ต่อมา กระทรวงมหาดไทย ได้มีคำสั่งเรื่องการบริหารราชการส่วนตำบลและหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) รวมคณะกรรมการตำบลและสภาตำบลเข้าเป็นองค์กรเดียวกัน เช่นเดียวกับแบบการปกครองของสุขาภิบาล ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพการณ์ยิ่งขึ้นและให้สอดคล้องกับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในปี 2514 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แก้ไขปรับปรุงระเบียบบริหารของตำบล โดยปรับปรุงตำบลให้เป็นสภาตำบล เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน อย่างไรก็ตาม ฐานะของตำบลยังไม่ได้เป็นนิติบุคคลแต่ถือเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การที่สภาตำบลไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำให้การบริหารงานไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความคล่องตัวในการบริหาร รัฐบาลจึงปรับปรุงฐานะของสภาตำบลใหม่ให้เป็นนิติบุคคล เพื่อให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ตามพ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล

การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปตาม พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 40 โดยยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท โดยทำเป็นประกาศของกระทรวงมหาดไทยและให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้โอนบรรดางบประมาณ ทรัพย์สิน สิทธิ สิทธิเรียกร้องหนี้ และเจ้าหน้าที่ของสภาตำบลไปเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

กฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546) ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลประกอบไปด้วย (เอกวิทย์ มณีธร, 2551, หน้า 172-173)

สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติและควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะประกอบไปด้วย สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยกฎหมายได้กำหนดให้ประชาชนสามารถเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้หมู่บ้านละ 2 คน แต่หากว่าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้าน ก็ให้เลือกสมาชิกได้ 6 คน หากองค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 2 หมู่บ้าน ก็ให้เลือกสมาชิกได้หมู่บ้านละ 3 คน หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องมีอย่างน้อย 6 คนนั่นเอง สมาชิกองค์การบริหารงานส่วนตำบลจะมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสูงสุดของฝ่ายบริหารและบังคับบัญชาพนักงานส่วนตำบล ทั้งนี้มีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และมีอำนาจในการแต่งตั้งบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาทำหน้าที่เป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นจำนวน 2 คน โดยทั้งหมดมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

พนักงานส่วนตำบล คือ บุคลากรที่เป็นข้าราชการประจำที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล เช่นเดียวกับพนักงานเทศบาลหรือข้าราชการส่วนจังหวัด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้แต่ละองค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดส่วนงานออกเป็น 3 ส่วน คือ สำนักงานปลัดองค์การบริหารงานส่วนตำบล ซึ่งมีตำแหน่งปลัดองค์การบริหารงานส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักงาน ส่วนการคลัง และส่วนโยธา

แนวคิดทฤษฎีและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในปัจจุบันประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐมากขึ้น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเดียวยังไม่สามารถส่งผลกระทบต่อประชาชนได้ทั่วถึง จึงมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร เพราะมีความเชื่อว่าโครงการของรัฐที่มีประชาชนเข้าร่วมจะคาดหมายได้เลยว่าจะประสบผลสำเร็จ

เมื่อไม่นานมานี้ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีข้อถกเถียงกันเพิ่มขึ้นในหมู่นักวิชาการว่าประชาชนควรจะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยราชการ เพื่อให้องค์การบริหารมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้นต่อกลุ่มและประชาชนที่ตนเองรับใช้ และแนวโน้มการยอมรับแนวคิดนี้ไปใช้ในระบบการบริหารรัฐกิจให้เพิ่มขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารรัฐกิจถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในการทำสงครามกับความยากจน โดยมีแผนต่าง ๆ ถูกพัฒนาเหมือนการต่อสู้กับความยากจน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงแพร่หลายไปสู่ภาคการศึกษาและกระจายสู่ภาคอื่น ๆ เป็นที่ยอมรับว่าผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในแผนต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยสำนักงานสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ (Office of Economic Opportunity) ทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของข้าราชการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการให้บริการแก่คนที่ยากจน

ระบบการมีส่วนร่วมนี้มีการใช้ชื่ออื่น ๆ มาก เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชน (Citizen Participation) การมีส่วนร่วมของลูกค้า (Clientele Participation) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) การมีส่วนร่วมที่เป็นไปได้สูงสุด (Maximum Democracy) และการกระจายอำนาจในเขตเมือง (Urban Democracy) ซึ่งเป่าประสงค์ของชื่อต่าง ๆ ต่างก็เหมือนกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่การมีส่วนร่วมในกระบวนการการเมืองตามที่เคยเข้าใจมาก่อน การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองตามประเพณีนิยมคือ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนและเจ้าหน้าที่บางตำแหน่งในหน่วยงานของภาครัฐ เป็นการแสวงหาผู้จะครอบครองตำแหน่งจากผู้สมัคร เช่นเดียวกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถมองเห็นว่าเป็นการเข้าไปมีส่วนในกิจกรรมทางการเมืองที่รวมถึงพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง แต่การมีส่วนร่วมในที่นี้มีความหมายไม่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร (Administrative Process) ซึ่งคือ การมีส่วนร่วมในงานของหน่วยราชการ (Bureaucratic Work)

การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารนี้ แตกต่างจากแนวคิดตามประเพณีนิยมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในอดีตที่รัฐบาลเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่เจ้าหน้าที่ โดยอาศัยกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งมีการใช้อย่างกว้างขวาง หลังจากเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 การมีส่วนร่วมแบบเดิมที่ดำเนินการส่วนใหญ่ใช้วิธีต่อไปนี้ เช่นการรับฟัง (Hearing) กรรมการที่ปรึกษา (Advisory Committee) จดหมายแจ้ง (Newsletter) และกลุ่มศึกษาเฉพาะ (Ad-hoc Study Group) การมีส่วนร่วมของประชาชนแบบดั้งเดิมมีความแตกต่างกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในสมัยใหม่ ไม่ว่าด้านรูปแบบและเนื้อหา องค์การ (Organ) ทางราชการมักมุ่งสร้างความมั่นคงให้แก่ธรรมเนียมการปฏิบัติ

ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งถูกสร้างขึ้น โดยแบบแผนที่แตกต่างกันของกรรมการที่ปรึกษาของประชาชนที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (ตัวแทนจากกลุ่มผู้ผลิตผู้เข้าถึงอำนาจผูกขาด) ในครั้งนั้น กรรมการกำหนดในวิถีทางที่พัฒนาสัมพันธภาพอย่างใกล้ชิดระหว่างองค์กรของรัฐและกรรมการต่าง ๆ ในบางกรณี ได้มีความพยายามที่จะให้กรรมการที่ปรึกษาประชาชนมีความเป็นตัวแทนมากขึ้นกว่าประชาชนโดยทั่วไป แต่โดยทั่วไปแล้วกรรมการต่าง ๆ นี้ไม่มีอำนาจการกำหนดนโยบายการบริหาร

ในทางตรงข้าม การมีส่วนร่วมแบบใหม่แสดงให้เห็นลักษณะที่ตรงข้ามกับการมีส่วนร่วมแบบเก่า ระบบการมีส่วนร่วมแบบนี้ป้องกันองค์การภาครัฐ โดยการสร้างความเป็นสถาบัน กระบวนการบริหารทั้งหมด และไม่ให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยไม่มีเหตุผล การมีส่วนร่วมของประชาชนแบบนี้มีตัวแทนที่รวมถึงประชาชนจำนวนมากในระดับล่าง ซึ่งเป็นคนจำนวนมากที่มีทรัพยากรทางการเมือง และรวมถึงประชาชนที่อยู่ใต้อิทธิพลโดยตรงของการดำเนินการเชิงบริหารจากสิ่งที่ผู้สนับสนุนการมีส่วนร่วมแบบใหม่นี้ องค์การภาครัฐควรมีวิธีปฏิบัติพิเศษ และควรสังเกตวิธีปฏิบัติเมื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนแบบใหม่จะแตกต่างจากแบบเก่า

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทฤษฎีจะเป็นหลักความจริงทั่วไปในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสำหรับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่มีปรากฏชัดเจน แต่มีทฤษฎีที่พออธิบายได้ เช่น ทฤษฎีตัวกำหนดทางเศรษฐกิจที่ถือว่าระบบเศรษฐกิจที่ถือว่าระบบเศรษฐกิจมีความสำคัญที่สุดในการอธิบายสภาพสังคม โดยบุคคลจะถือประโยชน์ของชนชั้นเป็นที่ตั้ง ส่วนอีกทฤษฎีหนึ่งที่สำคัญคือ ทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่ ที่มองระบบต่าง ๆ ในสังคมมีความยึดเหนี่ยวสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในส่วนหนึ่งจะส่งผลไปยังส่วนอื่น ๆ ฉะนั้น สังคมจะต้องมีโครงสร้างทำหน้าที่สำคัญ ๆ ในสังคม และมีการจัดระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตในสังคมดำรงอยู่ต่อไปได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2531, หน้า 120-122)

นอกจากนั้น ยังมีทฤษฎีด้านการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอธิบายการเข้าร่วมทางการเมืองคือ ทฤษฎีตัวแบบการมีส่วนร่วม นักสังคมศาสตร์ได้พยายามสร้าง

ตัวแบบ (Model) เพื่ออธิบายพฤติกรรมการเข้าร่วมทางการเมือง การปกครอง โดยสามารถแยกประเภทกลุ่มตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้เป็น

1. ตัวแปรอิสระที่มาจากภายในตัวบุคคล อันได้แก่ ปัจจัยต่าง ๆ ทางจิตวิทยา
2. ตัวแปรอิสระที่มาจากภายนอกตัวบุคคล หรือมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางการเมืองหรือทางสังคม

Mcclosky (1986 อ้างถึงใน สถิตย์ นิยมญาติ, 2545, หน้า 33-39) ได้ใช้ตัวแปรหรือปัจจัยในการอธิบายลักษณะการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในทางการเมืองการปกครองไว้ดังนี้ คือ

1. ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (the Social Environment) อันได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ เพศ เป็นต้น ซึ่งพบว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมือง การปกครองอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก และไม่มีความคงที่เสมอไป จะขึ้นอยู่กับ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทำกับวัฒนธรรมและการเมือง เช่นใด

2. ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา (Psychological Variables) การเข้าร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนในแง่จิตวิทยาขึ้นอยู่กับ การเข้าร่วมนั้น ให้รางวัลหรือผลตอบแทนแก่ประชาชนผู้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง เนื่องจากเหตุผลเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เข้าร่วม เช่น มีความต้องการอำนาจ ความต้องการความสำเร็จ ต้องการความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการศักดิ์ศรี ต้องการการยอมรับจากสังคม เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนคือแรงผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง การปกครอง แต่ก็ไม่มีนักวิชาการผู้ใดสามารถระบุได้อย่างแน่ชัดได้ว่า แรงจูงใจต่าง ๆ จะมีอิทธิพลมากน้อยเพียงใด ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองของประชาชน

3. ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (the Political Environment) สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง เช่น หากระบบการเมืองการปกครองมีรูปแบบที่ซับซ้อนเกินไปและเข้าใจยาก ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนได้เช่นกัน สิ่งแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ ระบบพรรคการเมือง การรณรงค์หาเสียง อุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน แสดงออกถึงความประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ เพื่อให้กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไปโดยปกติสุข

ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนถูกกระทบกับสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ทำให้เกิดสถานการณ์ต่างคนต่างอยู่มุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหาตนเองให้อยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่มีความสนใจต่อสังคมรอบข้าง ทำให้ปัญหาตามมามากมาย ด้านที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างตรงกับความต้องการของทุกคน

เพื่อที่จะได้แนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาจึงขอนำเสนอแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาและรวบรวมได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมอีกนัยหนึ่งที่เน้นให้เห็นถึงการแสดงออก ซึ่งการร่วมกระทำโดยชัดเจน ดังที่ กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 11-13) ได้กล่าวว่า ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะของการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของบำรุงรักษาสาธารณะประโยชน์ ร่วมประชุม ร่วมออมเงิน ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมสัมผัสงาน ร่วมชักชวน น่วมเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมเป็นผู้ใช้งาน ร่วมเป็นลูกจ้าง ร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมเป็นผู้ใช้งาน ร่วมเป็นลูกจ้าง ร่วมเป็นสมาชิก เป็นต้น ปัจจุบันนี้ ทั้งหน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนต่างมุ่งสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม (กรมการศาสนา, 2540, หน้า 22) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติงานบริหารงานราชการ ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาที่พยายามสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับประชาชน เมื่อหน่วยงานของรัฐได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเพื่อต้องการบริการประชาชนแต่ประชาชนก็ยังมีการร้องเรียนและแสดงความไม่พึงพอใจต่อการทำงานของภาครัฐเพิ่มมากขึ้นจนกระทั่งภาครัฐตระหนักว่าการทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ โดยไม่ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมด้วยเป็นการกระทำที่ทำต่อไปไม่ได้อีกแล้ว จึงได้มีแนวทางที่จะมอบงานบางส่วนให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนไปดำเนินงานแนวความคิดนี้ต่างก็ได้รับการยอมรับและไปปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ จนใน ค.ศ. 1992 ในการประชุมสุดยอดของโลก (Earth Summit) ณ กรุงเดอ จาเนโร ได้มีความเห็นร่วมกันในการ

ต่อสู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อม ประชากร และความยากจน จำต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนา โดยมุ่งให้ระบบบริหารราชการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพถูกต้องตามหลักกฎหมาย และตรวจสอบได้ ซึ่งทำได้โดยการปกครองโดยประชาชน (Rule by the People) อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนนั่นเอง

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความหมายหลากหลาย และใช้คำภาษาอังกฤษแตกต่างกัน เช่น Popular Participation People Participation และ Public Participation ซึ่งต่างก็มี เป้าประสงค์และเนื้อหาสาระไปในทางเดียวกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีการนิยามกันมากแต่ บริบทของผู้ที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ สรุปได้ว่าการทำงาน ร่วมกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจ โดยการกระทำการงานดังกล่าวในช่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะและเหมาะสมกับทั้งกระทำการงาน ดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ชัดว่าเชื่อถือไว้ใจได้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปว่า หมายถึง กระบวนการส่งเสริม ชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูป ส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า คือการเปิด โอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการปฏิบัติ และรับผิดชอบ ในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

เสน่ห์ จามริก (2541) นิยามการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ โดยสรุปว่า คือการที่ ประชาชนมีโอกาสอิสระปราศจากการแทรกแซง ครอบงำบังคับ ให้ได้พัฒนาขีดความสามารถของ ตนในการจัดแจงใช้ควบคุม ระดมทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อ การดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคมเป็นการพัฒนากระบวนการ

เรียนรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนอย่างเชื่อมั่นเพื่อเป้าหมายแห่งการพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) สรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด โครงการได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยการพัฒนาดังกล่าวดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน การใช้ประโยชน์และการประเมินผล

ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยทั่วไปแล้วลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการปกครองท้องถิ่นแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ความร่วมมือหรือให้การสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนในท้องถิ่น จึงจะทำให้โครงการพัฒนาต่าง ๆ ประสบความสำเร็จและไม่มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น การใช้พลังมวลชนในการพัฒนาเป็นที่ประจักษ์ทั่วไป ในปัจจุบันว่าผลการเข้ามามีส่วนร่วมก่อให้เกิดการผลักดันการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมให้มีความก้าวหน้าและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนมีรากฐานที่มั่นคง ก่อให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของที่มีความรักหวงแหนท้องถิ่นของตนเอง ประชาชนเกิดความสามัคคีรู้จักทำงานเป็นทีม รู้จักที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับประชาชน

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกิจกรรมทางการเมืองการบริหารการปกครองท้องถิ่นเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลมาให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเอง หากประชาชนไม่ให้ความสำคัญและไม่มีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริงแล้วประชาชนก็ย่อมจะไม่ได้รับประโยชน์ในสิทธิทางการเมืองที่รัฐมอบให้เท่ากับการบริหารการปกครองท้องถิ่นนั้น ดำเนินการโดยรัฐบาลเหมือนกัน กิจกรรมที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 รูปแบบด้วยกัน คือ

การเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นประเด็นสำคัญอย่างแรกของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประชาชนย่อมสามารถใช้สิทธิที่ตนมีในการเลือกตั้งตัวแทนเข้ามาบริหารการปกครองแทนตนเอง นอกจากประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้ว ประชาชนยังสามารถแสดงการมีส่วนร่วมลักษณะการเสนอตัวเข้าสมัครเลือกตั้งได้อีกด้วย

การมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง คือ การที่ประชาชนเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นผู้ทำงานช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือเป็นผู้ให้สนับสนุน หากแต่ในต่างประเทศนั้น โดยเฉพาะอเมริกา ระบบพรรคการเมืองมีบทบาทในระดับท้องถิ่นมากกว่าระดับชาติ แต่ในประเทศไทยจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองของไทยยังไม่เน้นที่ระดับท้องถิ่น แต่ระยะหลัง ๆ หลายพรรคการเมืองได้พยายามขยายสาขาพรรคการเมืองในระดับท้องถิ่นมากขึ้น

การแสดงความคิดเห็นของประชาชน การแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกอย่างหนึ่งก็คือ การแสดงความคิดเห็นการวิพากษ์วิจารณ์ ต่อการบริหารการปกครองท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นในลักษณะการประชุมชี้แจงความคิดเห็น การเขียนแสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ

การจัดตั้งการรวมกลุ่มผลประโยชน์ ประชาชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มที่มีความคิดเห็นคล้าย ๆ กันรวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่ม ซึ่งกลุ่มดังกล่าวทางนักวิชาการเรียกว่ากลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งกลุ่มลักษณะนี้หากมีการรวมตัวที่เข้มแข็งย่อมมีพลังอำนาจในการแสดงความคิด สามารถต่อรองกับทางการเมืองได้ หรือสามารถเรียกร้องให้ผู้นำผู้บริหารดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ กลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยการทำหน้าที่มักปกป้องเรียกร้องผลประโยชน์ของกลุ่มในลักษณะพรรคพวกมากกว่าจะเรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มอย่างแท้จริง

การแสดงออกของประชาชน การแสดงออกของประชาชนในรูปนี้ มีหลายวิธี เช่น การประท้วง การเดินขบวนเรียกร้อง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือว่าการเรียกร้องความต้องการของประชาชนและเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่งของประชาชน เช่น กรณีเขื่อนปากมูล หรือกรณีการวางท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย มีการแสดงพลังออกมาในหลาย ๆ รูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มี 2 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำการที่สำคัญและปฏิบัติใช้ทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย มีดังนี้

การเลือกตั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ซึ่งการเลือกตั้งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุดสามารถวัดระดับประเมินค่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ชัดเจน และแน่นอน

การสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน เช่น การพูด การเขียน การอภิปราย และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญที่เป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication)

การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์หมายถึง การที่กลุ่มคนมารวมกัน เพราะมีอาชีพการงานมีผลประโยชน์หรือความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและใช้พลังกลุ่มให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเกิดในระบบการเมืองแบบเผด็จการ ไม่ยอมรับและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจนหรือบางประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะมีได้ห้ามแต่ไม่ได้รับหรือไม่มีกฎหมายรองรับว่าให้กระทำได้

การเดินขบวนหรือการชุมนุมประท้วงถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่งโดยที่ประชาชนรวมตัวกันเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐบาลหรือองค์กรปกครองท้องถิ่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนผู้ชุมนุม

การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน การให้ความร่วมมือกับรัฐบาลหรือละเมิดกฎหมายโดยอ้างความบกพร่องของรัฐบาลเป็นเหตุ และวิธีนี้อาจเกิดผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองระดับชาติ ทำโดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือ สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา การแสดงความคิดเห็นตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของรัฐบาล โดยการแสดงออกทางกิจกรรมทางการเมืองที่กฎหมายกำหนด

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองระดับท้องถิ่น โดยการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงรับสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหาร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล การรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งการแสดงความคิดเห็นตรวจสอบติดตาม การทำงานของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากมุมมองของนักวิชาการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสิทธิของประชาชนตามกฎหมายซึ่งประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ตามความสมัครใจ เพื่อที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายทางการเมือง หรือเลือกบุคคลที่จะเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองแทนตน โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Milbrath (1965 อ้างถึงใน สมบัติ ช้างขวัญวงศ์, 2542, หน้า 326-334) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลเริ่มต้นจากระดับต่ำสุด คือ การไม่สนใจทางการเมืองและสนใจทางการเมืองแบ่งเป็นระดับขึ้นจากต่ำสุดไปสู่สูงสุดเป็น 14 ระดับ ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง
2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. การริเริ่มพูดคุยทางการเมือง
4. การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน
5. การติดสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการสนับสนุน
6. การติดต่อกับนักการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
7. การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง
8. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง
9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง

10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง

11. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค

12. การร่วมระดมทุน

13. การเสนอตัวเป็นผู้แข่งขันทางการเมือง

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จากลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถพิจารณาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลสามารถแสดงความในใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง (Political Stimulus) จากสิ่งแวดล้อมพอสมควร จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเองบุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอุทิศความพยายามเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้เป็นรากฐานเบื้องต้นจำเป็นในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย แต่บางคนอาจให้ความสนใจเพียงเล็กน้อย หรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง จะยังทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของการเลือกตั้ง โดยทั่วไปการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ประการที่สอง การตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคใดหรือบุคคลใด ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 ประการขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของแต่ละบุคคลและปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยทั่วไปบุคคลจะรู้ล่วงหน้าว่ามีการเลือกตั้งเมื่อใด ดังนั้น บุคคลจึงมีโอกาสเตรียมตัดสินใจได้ล่วงหน้า

3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง บุคคลที่คิดว่าตนไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งจากระบบการเมืองก็ไม่สนใจทางการเมือง แม้กระทั่งการพูดคุยทางการเมือง แต่บุคคลที่รู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนเองอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้นระดับความสนใจเกี่ยวกับการริเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไป บางคนไม่สนใจ บางคนสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และเป็นผู้ที่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองมากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

4. การชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนสนับสนุน นับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการแสดงออกเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเป็น “หัวคะแนน” ของผู้แข่งขันทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงความผูกพันทางการเมือง ทั้งนี้เพราะได้แสดงความคิดเห็นและเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดี สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การติดกระดุมหรือติดิกเกอร์ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้การสนับสนุนพรรคการเมืองใด หรือคู่แข่งทางการเมืองใด ทั้งนี้เพราะการติดกระดุมที่เป็นสัญลักษณ์ของพรรคหรือผู้สมัคร ย่อมเป็นการประกาศตนในฐานะผู้สนับสนุนชัดเจน การกระทำเช่นนี้จะมีผลโน้มน้าวให้ผู้ใกล้ชิดที่ยังไม่ได้ตัดสินใจให้เข้าสนับสนุนเช่นเดียวกับตนได้

6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การกระทำทางการเมือง โดยทั่วไปมีประชาชนเพียงน้อยที่ติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองโดยตรง การติดต่อกับผู้นำทางการเมืองอาจทำได้โดยการส่งจดหมาย โทรศัพท์ หรือการติดต่อพูดคุยโดยตรงอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจทางการเมืองมากขึ้นจนเปลี่ยนฐานะจากผู้สนใจให้การสนับสนุนเข้าสู่การต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

7. การบริจาคเงิน เป็นการแสดงออกถึงการสนับสนุนทางการเมืองที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะในระบบประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะการรณรงค์และการแข่งขันเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่มีค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้นการที่บุคคลร่วมบริจาคเงินย่อมแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสนับสนุนอย่างจริงจัง และอาจนำไปสู่การพัฒนาเป็นผู้เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงในฐานะสมาชิกที่สำคัญของพรรค

8. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่งขึ้น เป็นการแสดงออกถึงความเห็นพ้องและความผูกพัน การเข้าร่วมประชุมและการ

เข้าร่วมชุมนุมย่อมเป็นการแสดงออกทางกายและทางใจ เป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่ตรงกัน

9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่สำคัญ ในการขยายความการสนับสนุนจากประชาชน การร่วมรณรงค์ทางการเมืองเป็นการแสดงออกซึ่งการมีการกิจร่วมกันของผู้สนใจการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความมั่นใจและความรู้สึกที่ดีต่อพรรคการเมืองและคู่แข่งทางการเมืองต้องการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการต่อสู้ทางการเมือง การรณรงค์อาจจะกระทำได้หลายกรณี เช่น การพิมพ์จดหมาย การส่งจดหมาย การติดโปสเตอร์ หรือการเคาะประตูบ้านเพื่อชักจูงให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะให้การสนับสนุน เป็นต้น

10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างชัดเจนว่าตนเองสังกัดพรรคใด เป็นการยอมรับภารกิจในฐานะสมาชิกพรรคที่จะต้องคอยช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของพรรค การขยายความศรัทธาให้แพร่หลายในหมู่ประชาชน ผลักดันเพื่อให้พรรค หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

11. การร่วมชุมนุมแกนนำของพรรค เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง บุคคลที่จะเข้าไปมีบทบาทในการร่วมชุมนุมแกนนำของพรรค หรือร่วมประชุมวางแผนกลยุทธ์ของพรรค โดยทั่วไปจะต้องผ่านการเป็นสมาชิกของพรรคที่มีบทบาทสำคัญของพรรค จรพรรคเกิดความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นว่าจะช่วยเสริมสร้างกิจกรรมของพรรคให้มีความเข้มแข็งสามารถที่จะเอาชนะคู่แข่งได้

12. การร่วมระดมทุน เป็นกิจกรรมสำคัญของสมาชิกระดับสูงที่จะอยู่ในฐานะที่จะระดมทุนให้แก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย

13. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง เพราะการเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง เมื่อให้ประชาชนพิจารณาให้ความไว้วางใจแล้ว จะต้องเป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง สามารถสร้างความนิยมศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชนได้ และสามารถทำให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นผู้นำความสำเร็จและการมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้นมาสู่ประชาชน

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองในระดับสูง เป็นผลจากการได้รับชัยชนะจากการเสนอตัวเข้าแข่งขันทางการเมือง การแสดงบทบาทในฐานะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะต้องมีผลกระทบต่อความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว ถ้าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสามารถในการพัฒนาประเทศทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุข จะทำให้พรรคได้รับความไว้วางใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อไปให้ได้รับการเลือกตั้งครั้งต่อไป

กล่าวโดยสรุป ระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง กิจกรรมการปรับเปลี่ยนทางการเมืองและกิจกรรมการต่อสู้ทางการเมือง และยังมีการแบ่งลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองเป็น 14 ระดับด้วยกัน คือ การแสดงความสนใจทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน การติดกระดุมหรือสติกเกอร์ การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การบริจาคเงิน การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมือง การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง การร่วมประชุมแกนนำของพรรค การร่วมระดมทุน และการดำรงตำแหน่งทางการเมือง

บทบาทและหน้าที่ของเทศบาลตำบลหมอนนาง

โครงสร้างการบริหารเทศบาลตำบลหมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

การศึกษากระบวนการจัดการของเทศบาลตำบลหมอนนาง ปรากฏว่า การจัดการของเทศบาลตำบลหมอนนางประสบความสำเร็จหลายอย่าง ทั้งนี้ เนื่องจากคณะกรรมการบริหาร งานส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล พนักงานเทศบาลตำบลหมอนนาง กรรมการชุมชน และประชาชนในตำบลหมอนนางได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทำให้การจัดการของเทศบาลตำบลหมอนนางมีประสิทธิภาพ การศึกษาการจัดการของเทศบาลตำบลหมอนนางที่ได้ดำเนินการมา มีประเด็นที่ศึกษา 6 ประเด็น ได้แก่ 1. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต 2. ด้านการพัฒนา เศรษฐกิจ 3. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 4. ด้านการเมืองและการบริหารจัดการ 5. ด้านการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม 6. ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการของเทศบาลตำบลหมอนนาง ตามกระบวนการจัดการขององค์กร ดังนี้

นโยบายข้อ 1 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

1. ส่งเสริมการจัดการศึกษาและพัฒนาการเรียนการสอนและบุคลากรทางการศึกษา ตั้งแต่ระดับเด็กก่อนวัยเข้าเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษา

2. จัดให้มีการเรียนการสอนอย่างเสมอภาคตามพระราชบัญญัติการศึกษา โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและสร้างโอกาสทางการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางการศึกษาให้กับประชาชน

3. จัดให้มีการปรับปรุงอาคารเรียน แหล่งค้นคว้าและเรียนรู้ที่ทันสมัยเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาทั้งในและนอกหลักสูตร

ด้านสุขภาพอนามัย

1. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมนันทนาการและกีฬาในกลุ่มทุพวิสัย

2. จัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสถานกีฬาในเขตเทศบาล

3. จัดให้มีการรณรงค์และป้องกันการแก้ไขปัญหายาเสพติด และโรคเอดส์รวมทั้งโรค

อื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

4. สนับสนุนและพัฒนาสถานพยาบาลเพื่อให้มีมาตรฐานในการบริการ ดูแลสุขภาพประชาชนในทุกกลุ่มวัย ตลอดจนมีประสิทธิภาพในการควบคุมป้องกันโรคต่าง ๆ

5. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพและการพัฒนาระบบการคุ้มครองสุขภาพของชุมชน ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพ อสม. ให้มีความเข้มแข็ง

6. จัดให้มีการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพและสุขาภิบาลของอาคารและสถานประกอบการของผู้ประกอบการค้าขายอาหารให้ถูกสุขลักษณะ สะอาด ปลอดภัย

ด้านสังคมและชุมชน

1. ส่งเสริมกระบวนการสร้างเสริมคุณธรรม และจริยธรรมในชุมชน ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกที่ดีของสังคม ชุมชนและประชาชนในการเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง

2. ส่งเสริมความเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

3. ส่งเสริมการรักษาความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย การให้ความช่วยเหลือและระงับเหตุของชุมชนโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนของตนเอง

4. ส่งเสริมให้ภาคเอกชน กลุ่มมวลชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทาง “บ้านเมืองน่าอยู่”

ด้านสวัสดิการสังคม

1. ดูแลและสนับสนุนการสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นโยบายข้อ 2 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

1. จัดให้มีตลาดจำหน่ายสินค้า และร้านค้าชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ
2. พัฒนา และส่งเสริมอาชีพ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้
3. ส่งเสริมกิจกรรมและการเกษตรให้สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมให้มีการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่า
5. ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ กองทุนหมุนเวียนชุมชนเพื่อสนับสนุนและเพิ่ม

ความสามารถในการแข่งขัน

นโยบายข้อที่ 3 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. จัดให้มีการก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษาถนน สะพาน คูระบายน้ำ ทางเท้า รางและท่อระบายน้ำ

2. ขยาย ติดตั้งไฟฟ้าให้ครอบคลุมทุกเขตพื้นที่ ปรับปรุงรักษาไฟฟ้าสาธารณะและติดตั้งในเขตชุมชนและเขตที่ล่อแหลม

3. ก่อสร้าง และขยายเขตประปาให้ทั่วถึงทุกเขตพื้นที่

4. จัดการเรื่องขยะมูลฝอย และมลพิษต่าง ๆ อย่างถูกวิธี ให้ความรู้และแนวทางในการลด

อัตราเพิ่ม

5. พัฒนาปรับปรุงชุมชนให้เป็นระเบียบสอดคล้องกับบ้านเมืองน่าอยู่เพื่อพัฒนา

สภาพแวดล้อมทางสังคม

นโยบายข้อ 4 ด้านการเมืองและการบริหารจัดการ

1. นำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการบริหารงาน

2. พัฒนาและเสริมสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น

3. ปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ และสถานที่ปฏิบัติงานให้เป็นที่ยังพอใจต่อการให้บริการ

ของประชาชน

4. ส่งเสริมและให้ความรู้ระบอบประชาธิปไตยต่อชุมชนและโรงเรียน รวมถึงกิจกรรมวันสำคัญของชาติ

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการบริหารและการเมืองของชุมชนและภาคประชาสังคม

6. ส่งเสริมโครงการเทศบาลเคลื่อนที่เพื่อบริการข้อมูลและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง

7. ส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนและการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยชุมชนและเพื่อชุมชน

8. ส่งเสริมการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลจัดตั้งศูนย์ข้อมูลและบอร์ดข่าวสารตามชุมชนต่าง
นโยบายข้อ 5 ด้านการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

1. ส่งเสริมสนับสนุนศาสนศึกษา การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม

2. ส่งเสริมสนับสนุนศาสนสถาน แหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุและโบราณสถาน ให้
สะอาดร่มเย็นเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชน และประชาชนทั่วไป ตลอดจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
เชิงศาสนสถานและที่พักผ่อนทางด้านจิตใจ

3. อนุรักษ์ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอบรม และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนและ
ประชาชนหันมาสนใจหลักศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมประเพณีไทย

นโยบายข้อ 6 ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. จัดให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างสวนสาธารณะ สวนสุขภาพในชุมชนเพื่อเป็นที่
พักผ่อนและออกกำลังกาย

2. ส่งเสริมและอนุรักษ์ลำคลอง ห้วย คู แหล่งน้ำสาธารณะร่วมกับพลังมวลชนในชุมชน

3. ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกสาธารณะที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

5. พัฒนาแนวฝั่งคลองในเขตเทศบาล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญมา แสงกล้า (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41-50 ปี การศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาสภาพการสมรสแต่งงานอยู่ด้วยกัน อาชีพรับจ้าง รายได้และรายจ่ายไม่เกิน 50,000 บาทต่อเดือน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งพบว่าส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่า 3 ครั้ง โดยได้ทราบเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากผู้นำชุมชน สาเหตุที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อรักษาสิทธิทางการเมือง ส่วนแรงจูงใจที่ไปใช้สิทธิ คือความน่าเชื่อถือของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความรู้ดีมีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 7 – 10 คะแนน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีผู้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นมากที่สุดคือการได้มาซึ่งผู้บริหาร ความต้องการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าความต้องการมีส่วนท้องถิ่น พบว่าความต้องการมีส่วนร่วมในด้านการบริหารและ ด้านการกำกับ ตรวจสอบและติดตามมากที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นกับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้และรายจ่าย ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชน

มาลี เบ็ญจะมโน (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของประชาชน และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ อบต. ความคาดหวังในผลประโยชน์ทัศนคติต่อ อบต. ความเชื่อถือในตัวผู้นำกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ อบต. ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 26 – 35 ปี มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีรายได้ 5,000 บาท และประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุดสำหรับความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ อบต. ในระดับมาก มีความคาดหวังในผลประโยชน์ใน

ระดับปานกลาง มีทัศนคติต่อ อบต. ในเชิงบวกมากที่สุด มีความเชื่อในตัวผู้นำมาก ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ อบต. ในระดับปานกลาง และพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และรายได้ของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ อบต. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นอาชีพของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ อบต. อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ ความคาดหวังในผลประโยชน์ของประชาชน ทัศนคติต่อ อบต. ความเชื่อในตัวผู้นำ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ อบต. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ อบต. มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ อบต. อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อาภรณ์ วัชร (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบล ตะเคียน อำเภอมือ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลตะเคียน ในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ตะเคียน รวมถึงศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ 1,967 ครัวเรือน โดยสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนและเชิงระบบมาได้ 340 ครัวเรือนและวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าความสัมพันธ์ (Chi-Square Tests) ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในตำบลตะเคียน มีส่วนร่วมในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการประชุมการพิจารณา โครงการ และในการดำเนินงาน ด้านที่มีส่วนร่วมน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการประเมินผล ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ตะเคียน คือ ความสนใจในงานพัฒนาท้องถิ่นความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นระดับความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และบริการสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ โดยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย คือ ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ชักชวน ชี้นำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้การให้บริการสาธารณประโยชน์ที่มีคุณค่าแก่

ชุมชนยังเป็นเครื่องจูงใจให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมงานพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น

วิสูตร เอี่ยมเรือง (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลธรรมศาลา จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในเขต เทศบาลตำบลธรรมศาลา จังหวัดนครปฐม และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติ ค่าร้อยละ ส่วนการทดสอบมาตรฐานใช้ค่าสถิติ ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลธรรมศาลา จังหวัดนครปฐม พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ แต่เมื่อศึกษาในประเด็นการไปใช้สิทธิเลือกตั้งพบว่า ประชาชน มีส่วนร่วมในระดับสูงแสดงว่าประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลธรรมศาลา ให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ซึ่งการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญมาก สำหรับในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น หรือมีผลกระทบต่อผู้แทนหรือสมาชิกสภา ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเกรงใจหรือการไม่ยอมมีเรื่องยุ่งยาก จึงทำให้นายตำบลธรรมศาลา จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับต่ำ จึงควรมีการประชาสัมพันธ์อบรมสัมมนาให้ความรู้ ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนกล้าแสดงออกในวิถีสากลประชาธิปไตยที่ถูกต้อง และควรมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ เพื่อให้การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ จะได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลธรรมศาลา จังหวัดนครปฐม พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลธรรมศาลาจังหวัดนครปฐม คือ อายุ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

นิมิตา ช่างไม้ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วม โดยการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มประชากรในพื้นที่ ๆ มีอายุตั้งแต่ 18 ปี

ขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และเพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่นของประชาชน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก กลุ่มตัวอย่างได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเตี้ยจำนวน 5 คน และประชาชน จำนวน 7 คน ใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่นของประชาชน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาแยกเป็นหลายด้าน พบว่าด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการแสดงความคิดเห็น และด้านการตรวจสอบการบริหารการปกครองท้องถิ่น อยู่ในระดับน้อย ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่นของประชาชน พบว่าปัจจัยขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการเปิดโอกาส ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านจิตสำนึกของประชาชน และปัจจัยภายนอก ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก และปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และการเป็นสมาชิกกลุ่มรวมทั้งปัจจัยภายนอก ด้านสื่อมวลชน และการเมืองระดับชาติไม่มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

สุเทพ คชดี (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความแตกต่าง กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับการปกครองท้องถิ่นในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ ตามความคิดเห็นของประชาชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ ซึ่งมีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีสิทธิในการเลือกตั้ง จำนวน 375 คน ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยประชาชนมีส่วนร่วมด้านการเลือกตั้งเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ ด้านการแสดงออกของประชาชน ด้านการแสดงความคิดเห็นของประชาชน และด้านการมีกิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมือง

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน แตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน

ศิริเพชร อมาตยานนท์ (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล หนองแวง โสภพระ อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล หนองแวง โสภพระ อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่มีความสนใจและติดตามการทำงานและการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล และเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจัดกิจกรรมในการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนมากขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยหาเสียงช่วยผู้สมัครที่ตนต้องการให้ได้รับการเลือกตั้งและเห็นว่าหากมีความพร้อมจะลงสมัครเพื่อรับการเลือกตั้ง ด้านการมีส่วนร่วมหลังการเลือกตั้งประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบล เปิดโอกาสให้เข้ารับฟังการประชุมหรือการชี้แจงการทำงานของ องค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวจากการประชุมชี้แจงของผู้ใหญ่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในลักษณะการประท้วงหรือทักท้วง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยทักท้วงหรือทักท้วงและไม่เคยมีส่วนร่วมทักท้วงหรือประท้วงการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและเมื่อมีการทักท้วงหรือประท้วงประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามีการทักท้วงหรือประท้วงดังกล่าว จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคน การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นการกระทำที่ไม่รวมถึงทัศนคติ แต่เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ชนกการเมืองอาชีพ ไม่ว่ากิจกรรมนั้นหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือเป็นส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมก็ได้ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลหมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของ McClosky (1968 อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2538) ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ปัจจัยส่วนบุคคล

เพศ

อายุ

ระดับการศึกษา

อาชีพ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน

ตัวแปรตาม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครอง

ท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบล

หมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

การเลือกตั้ง

การร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง

การแสดงความคิดเห็นของประชาชน

การจัดตั้งการรวมกลุ่มผลประโยชน์

การแสดงออกของประชาชน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย